

ZACHAR JÓZSEF

ERŐDÍTÉS ÉS ÁLLAMVÉDELEM

Nemzetközi tudományos ülészek, Hradec Králové,
1993. június 9–11.

A Cseh Hadtörténészek Nemzeti Bizottsága meghívására 26 belga, brit, finn, francia, görög, holland, magyar, német, olasz, osztrák svéd és szlovák, továbbá 16 hazai hadtörténész érkezett a magyar történelemből inkább még Königrätz néven jól ismert csehországi Hradec Králové városába, hogy a modern cseh történetben fontossá vált nemzetbiztonsági kérdéskörben „Erődítés és államvédelem” címmel tartott tudományos ülészekon ismerjék meg egymás ezirányú nézeteit.

A résztvevőket a cseh katonai és tudományos vezetés nevében *Tibor Hochsteiger* vezérőrnagy, a történelemtudományok kandidátusa, a Cseh Hadsereg Hadtörténeti Intézetének és Múzeumának főigazgatója, a Cseh Hadtörténészek Nemzeti Bizottságának elnöke üdvözölte a június 9-i megnyitó ülésen. Beszédében örömet fejezte ki, hogy az újonnan létrejött cseh állam egyik fő tudományos rendezvényének házigazdája lehet. A továbbiakban a tudósok nemzetközi együttműködésének jelentőségét emelte ki. Befejezésül a megtárgyalandó téma fontosságáról szólt, és azt hangsúlyozta, hogy a kis államok a honvédelem legcélravezetőbb módjának keresésére kényszerülnek, és ez lehet megfelelő körülmények között a határmenti erődítés is.

Az egyes előadások széles körben mozogtak, valamennyi sajátos témát ragadott meg. Programba állításuk sorrendisége eléggé esetlegesnek tűnt, ezért és idő hiányában is igazi vita sem bontakozott ki. Ennek ellenére rendkívül hasznosnak bizonyult a számos különböző kérdést felölelő hűsz előadás meghallgatása. Az érdeklődő magyar olvasókat is meggyőzheti ezeknek a körülmények miatt pusztán a mondánivalóra utaló felvillantása is.

Dr. Jan Jakl tudományos kutató (Csehország) a tudományos ülészek helyszínének, Königrätznek egyes erődítésépítési fázisait mutatta be nyitóelőadásában a június 10-i első ülésen.

Ezt követően *Evangelosz Kolivodiakosz* ellentengernagy (Görögország) az ókori görög államok erődítményeinek telepítési helyét és tervezett funk-

cióját tekintetbe vevő tipológiai összefoglalót tartott. Előadásában kitekintett ezeknek az erődítményeknek a továbbélésére is.

Dr. Pável Belina egyetemi docens (Csehország) a cseh állam területéről, mint természetes erődítményről szólt. A XII. századtól napjainkig ívelő előadásában azt emelte ki, hogy idegen betörések ellenére is a várak, erődítmények jelentős akadályt jelentettek az egész ország birtokba vételét tekintve.

Szünet után a második ülésen *André Corvisier* nyugalmazott tanszékvezető egyetemi tanár, a Nemzetközi Hadtörténelmi Bizottság tiszteletbeli elnöke (Franciaország) a terepasztalnak az erődítményharcra való felkészülésben játszott szerepét mutatta be.

Ezt követően *Zachar József alezredes*, a történelemtudomány kandidátusa, a Magyar Hadtörténészek Nemzeti Bizottságának főtájkára tartotta meg előadását, amelyben Prága erődítményének szerepét vizsgálta az 1742-es francia védelmi és császári-királyi támadó hadműveletek során, kiemelve a mindkét oldalon bevetett magyar huszárok szerepét.

Dr. Ernst-Heinrich Schmidt alezredes (Németország) előadása azt demonstrálta, miként lehet felhasználni Alexander von Zastrow tizenhat nevezetes erődítmény-modelljét a hadtudományos műzeológiai ismeretterjesztésben.

Ebédészünet után a harmadik ülésen nyitányként *Dr. Joep van Hoof* tudományos kutató (Hollandia) a XVII. századi Egyesült Németalföldi Tartományok erődítményrendszerének igazgatását mutatta be.

Dr. Pável Martlik tudományos kutató (Csehország) Josefstadt (Josefov) erődítményének építéstörténetét ismertette előadásában, középpontba a tervezett poroszellenes védelmi funkciót állítva.

Raimondo Luraghi tanszékvezető egyetemi tanár, a Nemzetközi Hadtörténelmi Bizottság alelnöke (Olaszország) az amerikai polgárháború tábori erődtípményeit ismertette, mégpedig telepítési helyük szerint tipizálva azokat.

Szünet után a negyedik ülésen először *Louis-Edouard Roulet* dandártábornok, nyugalmazott tanszékvezető egyetemi tanár, a Svájci Hadtörténeteszek Nemzeti Bizottságának elnöke mutatta be előadásában az erődtípmény-típusú államvédelmet Svájc 1940/44-es németellenes készülődésének példáján.

Ezután *Dr. Allain Bernède* alezredes, katonai akadémiai tanár (Franciaország) a francia erődtípményrendszernek a porosz-francia háborút követő kiépítését és használhatatlanságát elemezte az első világháború utáni vizsgálóbizottsági jelentés alapján.

Mag. Willibald Rosner kutatóintézeti igazgató (Ausztria) a XIX. századi dél-tiroli erődtípményrendszer létesítési elveit és jellegét mutatta be előadásában.

A június 11-én reggel megnyitott ötödik ülésen elsőként *Joannisz Bitosz* altábornagy (Görögország) a két világháború közti görög erődtípményvédelmi tevékenységet részletezte.

Robert Varqui mérnök (Franciaország) a francia erődtípményrendszernek a korábbira épülően a két világháború közti időben való átépítését mutatta be.

Szünet után a hatodik ülésen *Albert Willem van Sluïters* mérnök-alezredes (Hollandia) a német-alföldi államvédelemben az erődtípményrendszeren belül a vízierőre való támaszkodás elveit ismertette.

Dr. Lars Ericson tudományos kutató (Svédország) a történelmileg örökölt svéd erődtípményrendszer első világháborút megelőző újraközpontosítására irányuló törekvésekről tartott előadást.

Stephen John Laurie tudományos kutató (Egyesült Királyság) az erődtípmény-kezelés és erődtípményfejlesztés problematikáját részletezte a Maginot-vonal második világháborút megelőző sorsának példáján.

Ebéd-szünet után a hetedik ülésen *Dr. Andrej Romanak* tudományos kutató (Csehország) az osztrák

örökségért a XVIII. század derekán vívott háborúk időszakára vonatkoztatva mutatta be a csehországi erődtípmények felértékelődését.

Mag. Urho Myllyniemi alezredes (Finnország) az orosz uralom idejéből örökölt erődtípményeknek az önálló finn állam védelmébe való betagozásáról szólt.

Vladimir Kupka tudományos kutató (Csehország) a két világháború közti időben gyártott Skoda-erődívegek forgalmazását ismertette.

Ezt követően *Petr Klucina*, a történelemtudomány kandidátusa, a Cseh Hadtörténelmi Intézet és Múzeum tudományos titkára, a Cseh Hadtörténeteszek Nemzeti Bizottságának főtitkára rekesztette be a tudományos ülésszakot.

A tudományos ülésszakon elmaradt vitalehetőségeket erősen kompenzálta az a lehetőség, hogy számos egyéb rendezvényen nyílt mód a résztvevők kötetlen, nyílt és közvetlen eszmecserejére. Még a tudományos ülésszak megkezdését megelőzően a Prágában gyülekezett résztvevőket június 8-án fogadta *Dr. Tibor Hochsteiger* vezérőrnagy, a Cseh Hadtörténelmi Intézet és Múzeum főigazgatója, majd bemutatta az általa vezetett intézményt. Ezt követően a kül- és belföldi hadtörténeteszek Theresienstadt (Terezin) erődtípményében tettek szakmai látogatást. Ugyancsak június 8-án este *Antonin Baudys*, a Cseh Köztársaság honvédelmi minisztere adott fogadást a tanácskozás résztvevői tiszteletére.

Június 9-én a Hradec Králové-ba érkezett hadtörténeteszek részt vettek a Kelet-Csehországi Múzeumban rendezett „Csehországi erődtípmények a művészetben” című kiállítás megnyitásán. Ezt követően a szomszédos Chlum községhez tartozó emlékhelyre vonultak, ahol az 1866. július 3-i königgrätzi csata színhelyén kaptak szakcsere vezetést a helyi kollégáktól. Még ugyancsak június 9-én Hradec Králové polgármestere fogadta a tudományos tanácskozás résztvevőit.

Június 10-én Joseftadt (Josefov) erődtípményét ismerhették meg az előadók. Ez alkalommal fogadta őket Jaromer polgármestere, mivel e városhoz tartozik az erődtípmény. Június 11-én a tudományos ülés szervező bizottsága és a helyszínt biztosító Katonaorvosi Akadémia vezetése adott vacsorát a tudományos ülésszakon megjelenteknek.

Június 12-én, a tudományos tanácskozáshoz csatlakozva, egész napos kirándulást tettek a

résztevők a két világháború közt kiépített észak-csehországi erődítményrendszer egyik kulcspontjához, a Náchod melletti Dobrosov tüzérségi erődítményhez. Ennek részletes bemutatása ké-

pezte a tudományos ülésszak záróaktusát. A kötetlen eszmecsere befejezését pedig ezúttal a Prágába való közös visszautazás során folytatott beszélgetések jelentették.

ÁCS TIBOR

A SZISZEKI CSATA, 1593

Tudományos tanácskozás, Zágráb–Sziszek, 1993. június 17–18.

A Horvát Köztársaság elnöke és a Horvát Köztársaság tudományos és technikai minisztere fővédnökségével a Zágrábi Egyetem Bölcsészkarja, a Horvátország Története Intézete, a Zágrábi Újkori Történeti Intézete és a Sziszeeki Történeti Levéltár a sziszeeki csata 400. évfordulója alkalmából tudományos tanácskozást rendezett 1993. június 17-én Zágrábban és június 18-án Sziszeken. A két-napos tanácskozáson a történészek rövid referátumaikban sokoldalúan elemezték a sziszeeki csata történeti és hadtörténeti jelentőségét.

A zágrábi ülésen *dr. Mirko Valentec* „A horvátok százéves harca, 1493–1593”, *dr. Miroslav Kurelac* „A sziszeeki csata a korabeli horvát és európai történelemben”, *dr. Milan Kruhek* „A horvátok küzdélme a sziszeeki káptalan vára és határak védelmében (1591–1596)”, *Andrija Lukinovic* „A zágrábi káptalan és Sziszek védelme”, *Snjezana Buzov* „A horvátok és az oszmán birodalom küzdélme a XVI. század második felében Musztafa, szaloniki efendije művében”, *Andrej Hozján* szlovén történész „Az osztrák császárság felderítő szolgálata a sziszeeki harcokról”, *dr. Ignacij Vije* „A krajnai rendek részvétele a XVI. században a végvárak ellenállásának problémáiban”, *Marija Sercer* „A katonai felszerelés és fegyverek a sziszeeki csata idején”, *Marina Bregovac-Pisk* „A sziszeeki csata a képzőművészeti alkotásokban a XVI. századtól a XIX. századig” és *dr. Nenad Moacanin* „Néhány probléma a török forrásokból az 1593-as sziszeeki csatáról” címmel tartotta meg referátumát.

A sziszeeki ülésen a következő témákból mondtak el referátumokat: *dr. Vasko Simoniti* szlovén történész „A sziszeeki csata a korabeli szlovén historiográfiai emlékekben”, *dr. Felix Tobler* osztrák történész „A sziszeeki csata visszhangja a korabeli röpiratok tükrében”, *Damir Karbic* professzor „A

sziszeeki csata a kortársi írásokban”, *dr. Milan Pelc* „Hírszenzáció-propaganda: történelmi események bemutatása a XVI. században a sziszeeki csata példáján”, *dr. Stipe Botica* „A sziszeeki csata a horvát irodalomban”, *Rafo Bogosic* akadémikus „A dubrovnikai Antuna Sassina Török betörés című műve az 1593-as sziszeeki harcokról” és *Andrej Zmegac* „A sziszeeki vár építéstörténeti értékelése”.

A tudományos tanácskozáson vita alakult ki a török hódítás jellegéről, a szlovénok szerepéről a sziszeeki csatában, a szemben álló felek katonáinak létszámáról, a sziszeeki vár építéséről és tűzfegyverekkel való védelméről. A tanácskozáson bemutatták a Sziszeeki Történeti Levéltár, a Zágrábi Horvát Levéltár és a Sziszeeki Matica Hrvatska gondozásában megjelent „Sziszek védelme a török ellen 1544–1597” (SISAK U OBRANI OD TURAKA 1544–1597. Zagreb, 1993. 772 o.) című vastos forráskiadványt és a „Dokumentumok a sziszeeki harcokról 1592–1598” (DOKUMENTI O SISACKOJ BICI 1592–1598. Sisek, 1993. 211 o.) című dokumentumkötetet. A résztvevők megismerhették a *Durda Zorka* összeállításában készült „Bibliográfia a sziszeeki harcokról 1593” (BIBLIOGRAFIJA O BICI KOD SISKI 1593. Sisek, 1992. 30 o.) című válogatott bibliográfiai összeállítást is. A három kiadványban számos magyar vonatkozású anyag is található. A tanácskozás érdekes eseménye volt, hogy a résztvevők 1993. június 18-án megtekintették a jó állapotban lévő sziszeeki várat és a csata színhelyét. A szervező bizottság (elnöke, dr. Ivo Godstein, titkára, dr. Milan Krahek) azt tervezi, hogy a tudományos tanácskozáson elmondott rövid előadások 1 1/2–2 ívre bővített tanulmány változatát külön kiadványban fogja megjelentetni.

E sorok írója megtiszteltetésnek vette, hogy a június 18-i ülésen másodikként mondhatta el „A